

Функціонування і розвиток механізмів державного управління
УДК 351, 338.1

Височанський Михайло Рудольфович

*головний оперуповноважений
Департамент стратегічних розслідувань
Національної поліції України*

Высочанський Михаил Рудольфович

*главный оперуполномоченный
Департамент стратегических расследований
Национальной полиции Украины*

Vysochanskiy Mikhail

*Chief Operating Officer
Department of Strategic Investigation of the
National Police of Ukraine*

**РОЛЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗМІЦНЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
РОЛЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛІРОВАНИЯ В УКРЕПЛЕНІИ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ
THE ROLE OF LEGAL REGULATION IN STRENGTHENING
ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE**

Анотація. У статті розглянуто поняття правового регулювання, а також процес його розвитку, враховуючи історичний аспект. Під правовим регулюванням запропоновано розуміти владний вплив на суспільні відносини, що здійснює держава за допомогою юридичних засобів. Визначено позитивним моментом діяльність України у напрямку пріоритетності охорони прав та свобод людини, що втілюється під час проведення реформ як в правоохоронній так і в судовій системах, та

відбувається на законодавчому рівні в рамках державного регулювання. Цей процес є неможливим без державного контролю як одної з форм здійснення державної влади; або як системи державних органів перевірки. Стан економічної безпеки України визначений складним. Одними з причин такої ситуації є недостатнє правове регулювання, прогалини права, суперечності права, підлаштування права під окремі категорії осіб. Так як забезпечення економічної безпеки безпосередньо пов'язане з роботою правоохоронних органів та суду, зауважимо, що після проведення реформ у діяльності цих органів виникло достатньо проблем, які впливають на якість розслідування кримінальних правопорушень, внаслідок чого знижуються показники міцності економічної безпеки держави. До таких проблем можна віднести перенавантаження слідчих; недостатнє матеріально-технічне забезпечення, що потрібне для проваджень, в тому числі при проведенні процесуальних та слідчих дій; прогалини права і т.д. Вирішити ці проблеми неможливо у межах однієї галузі: потрібно залучати можливості державного регулювання. З метою уникнення негативних результатів під час реформування кожний крок слід ретельно планувати, використовуючи результати прогнозування.

Ключові слова: право, держава, економічна безпека, регулювання, забезпечення.

Анотація. В статті розглянуто поняття правового регулювання, а також процес його розвитку, урахувавши історичний аспект. Під правовим регулюванням пропонується розуміти власне вплив на суспільні відносини, який здійснює держава за допомогою юридичних засобів. Визначено як позитивний момент діяльності України в напрямку пріоритетності захисту прав і свобод людини, що реалізується при проведенні реформ як в правоохоронній так і в судовій системах,

и происходит на законодательном уровне в рамках государственного регулирования. Этот процесс невозможен без государственного контроля как одной из форм осуществления государственной власти; или как системы государственных органов проверки. Состояние экономической безопасности Украины определено как сложное. Одними из причин этой ситуации является недостаточное правовое регулирование, пробелы права, противоречия права, приспособление права к отдельным категориям лиц. Так как обеспечение экономической безопасности непосредственно связано с работой правоохранительных органов и суда, заметим, что после проведения реформ в деятельности этих органов возникло достаточно проблем, влияющих на качество расследования уголовных правонарушений, что как следствие снижает показатели прочности экономической безопасности государства. К таким проблемам можно отнести перегрузки следователей; недостаточное материально-техническое обеспечение, необходимое для производств, в том числе при проведении процессуальных и следственных действий; пробелы права и т.д. Решить эти проблемы невозможно в пределах одной отрасли: нужно привлекать возможности государственного регулирования. Во избежание негативных результатов при реформировании каждый шаг следует тщательно планировать, используя результаты прогнозирования.

Ключевые слова: *право, государство, экономическая безопасность, регулирование, обеспечение.*

Summary. *The article considers the concept of legal regulation, as well as the process of its development, taking into account the historical aspect. By legal regulation it is proposed to understand the imperious influence on public relations that the state exercises through legal means. The activity of Ukraine in the direction of the priority of protecting human rights and freedoms is defined as a positive moment, which is embodied in the implementation of reforms in the*

law enforcement and judicial systems, and occurs at the legislative level in the framework of state regulation. This process is impossible without state control as one of the forms of exercising state power; or as a system of government verification bodies. The state of economic security of Ukraine is defined as difficult. One of the reasons for this situation is insufficient legal regulation, gaps in law, contradictions in law, adaptation of law to certain categories of persons. Since ensuring economic security is directly related to the work of law enforcement agencies and the court, we note that after the reforms in the activities of these bodies, there were enough problems affecting the quality of the investigation of criminal offenses, which consequently reduces the strength of the state's economic security. Such problems include overload of investigators; insufficient material and technical support necessary for production, including during procedural and investigative actions; spaces of law, etc. It is impossible to solve these problems within one industry: it is necessary to attract the possibilities of state regulation. In order to avoid negative results during the reform, each step should be carefully planned using the results of forecasting.

Key words: *law, state, economic security, regulation, provision.*

Постановка проблеми На сучасному етапі розвитку держави Україна перебуває в процесі реформування, зокрема зміни торкнулись правоохоронної та судової систем, що у своїй діяльності керуються виключно законом та діють у правовому полі. Проблематика виявляється під час імплементації на практиці законодавчих нововведень, наприклад окремі питання правовідносин є недостатньо врегульованими, що звичайно може мати місце у процесі реформ. Під час виявлення таких моментів слід оперативно знаходити рішення проблеми, натомість в Україні, на наш погляд, занадто довго тривають процеси внесення змін чи доповнень до законодавства у потрібних випадках. Так як забезпечення економічної

безпеки безпосередньо пов'язане із роботою правоохоронних органів та суду, що є частиною реформованого правового регулювання, вкрай важливим є дослідження його ролі у зміцненні економічної безпеки в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питання забезпечення економічної безпеки в управлінському аспекті у своїх роботах розглядають: З. Варналій, Т. Желюк, С. Завгородня, О. Леонова, В. Мельник, Я. Піцура, Я. Пушак, О. Чечель та інші. Окремі проблеми, що стосуються правового регулювання вивчали такі автори як Г. Атаманчук, Є. Білокур, Л. Кузенко, В. Соловйов, І. Шопіна та інші.

Формулювання цілей статті Розглянути поняття правового регулювання та встановити його зв'язок із процесами реформування в сучасній Україні та її економічною безпекою, як гарантією успішного розвитку держави. Враховуючи наведене, дослідити роль правового регулювання у зміцненні економічної безпеки в Україні, а також сформулювати пропозиції щодо вдосконалення функціонування правового регулювання під час перехідного періоду на сучасному етапі розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Реалізація діяльності держави щодо забезпечення та зміцнення економічної безпеки неможлива без якісно сформованого правового інституту та саме правового регулювання, яке слід розглядати як невід'ємну частину державного регулювання.

Правове регулювання безпосередньо пов'язане з правом та примусом. З давніх давен у суспільстві застосовувались примусові заходи, що були гарантом виконання тих чи інших законів. Навіть у первіснообщинних формуваннях люди, які проживали групами, мали вироблені правила поведінки, зокрема одним із таких прикладів можна назвати поділ праці. Саме неписані правила поведінки, які природно виникли між індивідами, що проживали у групах (общинах) є витоками

формування правових інститутів, галузей права та правового регулювання, яке ми маємо сформованим у сучасному світі. В процесі свого розвитку правила поведінки трансформувались у звичаї, які сформувати так зване звичаєве право, надалі, з виникненням писемності, правові норми стали писаними: формувались у кодифіковані збірники; стали поділятися за сферами регулювання на галузі права; договори між державами, які у деяких випадках набули глобального характеру та регулюють питання декількох держав. Джерела права в свою чергу стали структурованими та класифікуються за юридичною силою.

Стосовно історії розвитку права в Україні, слід зазначити, що у письмовому вигляді воно почало формуватись з часів Київської Русі. Так, першоджерелами можна назвати договори князів з народом, міжкнязівські, договори між русами та греками (911 р., 944 р. та 971 р.). Також відомим є перший збірник правових норм на території сучасної України: «Руська Правда» [1].

Враховуючи вищенаведене, а також важливість правового інституту в контексті державного регулювання та державного управління, доцільним вважаємо розглянути поняття правового регулювання.

Так під правовим регулюванням слід розуміти владний вплив на суспільні відносини, що здійснює держава за допомогою юридичних засобів.

Метою такого впливу є упорядкування суспільних відносин, що повинно відповідати вимогам захисту прав та свобод кожної людини та громадянина, які можуть бути обмеженими у виключних випадках згідно чітко визначеного законодавства. Так, в Конституції України, яка визначає основні засади діяльності держави, закріплено, що головним обов'язком держави є утвердження та забезпечення прав і свобод людини, які визначають зміст та спрямованість діяльності держави, що відповідає перед людиною за свою діяльність. Також, згідно Конституції, Україна є

соціальною, правовою державою. Окрім, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. ст. 1, 3 Конституції України) [2]. Саме тому усі зміни, що відбуваються у правовому полі в рамках реформування тої чи іншої галузі повинні відповідати приписам Конституції України як нормам прямої дії.

Зауважимо, що позитивним моментом є діяльність України у напрямку пріоритетності охорони прав та свобод людини, що практично втілюється під час проведення реформ як в правоохоронній так і в судовій системах, що безперечно відбувається на законодавчому рівні в рамках державного регулювання. Результатом цієї діяльності є, наприклад, ратифікація Верховною радою України ряду міжнародно-правових документів, в тому числі Загальної декларації з прав людини, що теж підтверджує підтримання Україною світових тенденцій стосовно визнання прав і свобод особи як найціннішої цінності держави.

Однак, наявність норм, які гарантують захист прав та свобод особи вимагає існування ефективної системи їх втілення, а саме механізму застосування на практиці, інакше нівелюється факт прийняття цих норм, оскільки без відповідної реалізації їх на практиці вони будуть носити лише декларативний характер. Так, з врахуванням потреб суспільства, визначають механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері державного управління як процес діяльності органів державного управління щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян від протиправних дій, шляхом використання матеріальних і процесуальних юридичних засобів та способів [3, с. 393].

Слід погодитись із думкою Г. Атаманчука, що переважно все піддається в суспільстві правовому регулюванню, та пов'язане з державним регулюванням та управлінням, оскільки реалізація тієї чи іншої правової норми завжди передбачає її гарантування з боку державних або

судових органів, саме тому правове регулювання являє собою складний, постійно та активно діючий процес життєдіяльності держави [4].

Такий процес звичайно є неможливим без державного контролю, поняття якого можна розуміти як одну з форм здійснення державної влади, забезпечення дотримання законів та інших нормативних актів, що видаються органами держави; або як систему державних органів перевірки [5, с. 48]. Державний контроль є одним із важливих етапів державного регулювання, якість якого впливає на решту етапів. Так, він має умовно-примусовий характер відносно планування та безпосереднього виконання дій, що пов'язані з регулюванням; що ж до здійснення подальшої оцінки та аналізу дій, контроль є частиною інформаційної бази.

Як і правове регулювання так і здійснення державного контролю щодо застосування закону впливає на економічну безпеку України, оскільки дозволяє проводити профілактику правопорушень з боку недобросовісних осіб, а також застосовувати каральні заходи у випадку розкриття, розслідування та доведення вини стосовно вже вчинених порушень відповідно.

Під поняттям економічної безпеки держави слід розуміти стан її захищеності від різноманітних загроз, при якому держава спроможна забезпечувати розвиток суспільства, його економічну і соціально-політичну стабільність, в тому числі в умовах наявності несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів [6, с. 51].

Зміцнення економічної безпеки держави сприяє захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. Враховуючи процеси реформування правоохоронної та судової галузей наявною є необхідність дослідження проблем правового регулювання, а також вплив зазначених проблем на економічну безпеку сучасної України. На нашу думку, сьогодні стан економічної безпеки України залишається складним, а одними з причин є недостатнє правове регулювання, прогалини права, суперечності

права, підлаштування права під окремі категорії осіб тощо. Окрім, названих нами причин, ще виділяють ті, які пов'язані з економічним підґрунтям, а саме: неефективність захисту права власності, неефективність використання матеріальних ресурсів, недосконалість податкової системи, низький рівень конкурентоспроможності, відсутність умов для формування необхідного інвестиційного потенціалу в національній економіці та інші [7, с. 154]. Так як проблемам пов'язаних безпосередньо з правом у правовому регулюванні приділено менше уваги ніж тим, що пов'язані з економікою, слід більше уваги звернути саме на них.

Так, окремі питання правовідносин, що в результаті реформ виявились недостатньо врегульованими, неможливо оперативно вирішити, оскільки внесення змін, у частині випадків зтягується через складний порядок їх внесення, або відсутність політичної волі, або відсутність матеріального забезпечення, що мало б стати підґрунтям до внесення змін тощо.

Так як забезпечення економічної безпеки безпосередньо пов'язане із роботою правоохоронних органів та суду, зауважимо, що після проведення реформ у діяльності цих органів виникло достатньо проблем, що впливають на якість розслідування кримінальних правопорушень і як наслідок знижує показники міцності економічної безпеки держави. До таких проблем можна віднести перенавантаження слідчих; недостатнє матеріально-технічне забезпечення, що потрібне для проваджень, в тому числі при проведенні процесуальних та слідчих дій; прогалини права і т.д. Вирішити ці проблеми неможливо у межах однієї галузі, у наведеному прикладі галузі кримінального процесуального права, а однозначно потрібно залучати можливості державного регулювання.

Висновки. Враховуючи наведене, вважаємо, що реформувати будь-яку сферу слід ретельно плануючи з застосуванням результатів

прогнозування на державному рівні. При цьому слід розраховувати не тільки можливості матеріального забезпечення відповідного процесу, а й можливості кадрового персоналу кваліфіковано виконувати покладену на них роботу в результаті покладання на них нових функцій унаслідок проведення реформ.

Література

1. Захарченко П.П. Історія вчень про державу та право. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/12/zaharchenko.pdf>
2. Конституція України від 28.06.1996. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 01.01.2019).
3. Лазур Я. В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні // Форум права. 2009. № 3. С. 392-398. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09ljvudu.pdf>
4. Атаманчук Г. В. Правовое регулирование государственного управления. URL: <http://www.nashavlast.ru/archive/2005/10/08.htm>
5. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 251 с.
6. Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки в Україні: колективна монографія / за ред. Я.Я. Пушака та Я.С. Піцура. Львів: Ліга-Прес, 2017. 368 с.
7. Желюк, Т. Механізм забезпечення економічної безпеки в системі управління довгостроковим розвитком національної економіки // Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. Тернопіль: Економічна думка. 2009. № 11. С. 154-160.

References

1. Zakharchenko P.P. Istorija vchenj pro derzhavu ta pravo [History of the doctrines of state and law]. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/12/zaharchenko.pdf> [in Ukraine].
2. Konstytucija Ukrajiny vid 28.06.1996 [Constitution of Ukraine from 28.06.1996]. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (data zvernennja 01.01.2019) [in Ukraine].
3. Lazur Ja. V. Ponjattja, sutnistj ta elementy administratyvno-pravovogho mekhanizmu zabezpechennja prav i svobod ghromadjan u derzhavnomu upravlinni // Forum prava. 2009. №3. S. 392-398. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09ljvudu.pdf> [in Ukraine].
4. Atamanchuk Gh. V. Pravovoe rehulyrovanye ghosudarstvennogho upravlenija [The concept, essence and elements of the administrative and legal mechanism of ensuring the rights and freedoms of citizens in public administration]. URL: <http://www.nashavlast.ru/archive/2005/10/08.htm>. [in Ukraine].
5. Malynovskij V. Ja. Slovnyk terminiv i ponjatj z derzhavnogho upravlinnja. [Dictionary of Terms and Concepts of Public Administration] K.: Centr spryjannja instytucijnomu rozvytku derzhavnoj sluzhby, 2005. 251 s. [in Ukraine].
6. Aktualjni problemy zabezpechennja ekonomichnoj bezpeky v Ukraini [Actual problems of ensuring economic security in Ukraine]: kolektyvna monohrafija / za red. Ja.Ja. Pushaka ta Ja.S. Picura. Ljviv: Ligha-Pres, 2017. 368 s. [in Ukraine].
7. Zheljuk, T. Mekhanizm zabezpechennja ekonomichnoj bezpeky v systemi upravlinnja dovghostrokovym rozvytkom nacionalnoj ekonomiky [The mechanism of ensuring economic security in the management system of long-term development of the national economy] // Nauka moloda: zb.

nauk. pracj molodykh vchenykh Ternop. nac. ekon. un-tu. Ternopilj:
Ekonomichna dumka. 2009. № 11. S. 154-160. [in Ukraine].